

Lidská důstojnost a hodnota a kvalita lidského života

Marta Hošťálková

Etymologický a významový výklad pojmu „*lidská důstojnost*“

„*Lidská důstojnost*“ - „*humanita*“

- latin. původ (subst. „*humanitas*“ z adj. „*humanus*“ = „*lidský*“)
- orientace na bytí, na „*přirozenost*“ člověka, na to, co je lidem společné přes všechny ideologické, rasistické, náboženské a politické rozdíly a protiklady
- v průběhu dějin 2 základní významové linie:
  1. *Lidská důstojnost* jako určení bytí, přísluší všem bytostem, které mají lidský obličej, od narození. Důstojnost je dána předem.
  2. *Lidská důstojnost* jako určitý požadavek na podobu člověka; představuje individuální zásluhu či společenský výkon. Důstojnost je získávána.

Významový výklad pojmu „*lidská důstojnost*“

- První pojetí - „inherentní [„ontologická“ (v něčem obsažená)] důstojnost“: důstojnost člověka je dána všem lidem stejně a nemůže být ztracena nebo přivlastněna, je nedotknutelná. S inherentní lidskou důstojností je spojen respekt morálního ohledu.
- Druhé pojetí - „kontingentní [„sociální“ (stálá, pevná)] důstojnost“: identifikována s pevnými a nestejně rozdělenými vlastnostmi, připisována jen některým lidem. Kontingentní důstojnosti odpovídá respekt veliké úcty.

Významový výklad pojmu *„lidská důstojnost“*

Tři formy kontingentní důstojnosti :

- První forma - identifikace s estetickými vlastnostmi, vážností a v sobě spočívající velkolepostí, připisována člověku, zvířatům, rostlinám i neživým přírodním a vytvořeným předmětům (např. vzácné stromy, historické budovy, ohrožené druhy zvířat).
- Ve druhé formě - důstojnost osob, které zaujímají vysoké společenské postavení nebo úřad (př. důstojnost právníka či soudce, lékařská důstojnost, důstojnost biskupa).
- Třetí formou - expresivní (vyjadřovací) důstojnost – vážené chování (např. „Fotbalisté nesli svou porážku v rozhodujícím zápase se ctí“).

Formy kontingentní důstojnosti rozděleny nerovnoměrně, mohou být získány, ztraceny a opět získány, požadavek různého respektu.

Významový výklad pojmu *„lidská důstojnost“*

Kontingentní a inherentní důstojnosti
přiřazujeme 2 rozdílné formy respektu:

- Kontingentní důstojnost - respekt spojený s velkou úctou k dotyčnému člověku a jeho vlastnostem.
- Inherentní důstojnost - respekt mravního ohledu na všechny lidi a spočívá v tom, uzнат jako oprávněné určité morální povinnosti vůči všem lidem.

Hodnota a kvalita života a osobní lidská důstojnost

„Kvalita života“ - ryze subjektivní veličina, def.: „subjektivní posouzení vlastní životní situace“.

4 domény plnohodnotného života jedince: fyzický stav, psychický stav a psychologické aspekty, sociální stav a spirituální aspekty.

Problematiku kvality života – 3 hierarchicky odlišné sféry:

Makrorovina – o. kvality života velkých společenských celků, pojetí život - absolutní morální hodnota, kvalita života musí tento závěr ve své definici plně respektovat, problematika kvality života - součástí základních politických úvah.

V mezorovině - o. kvality života v tzv. malých sociálních skupinách, nejen respekt k morální hodnotě života člověka, ale také otázky sociálního klimatu, mezilidských vztahu, frustrace, existence sociální opory.

V personální rovině – o. kvality života jednotlivce, osobní, subjektivní hodnocení zdravotního stavu, bolesti, spokojenosti, nadějí apod., účast osobních hodnot jednotlivce.

Hodnota a kvalita života a osobní lidská důstojnost

„Kvalita života“ v současné době: pohled egoismu a hédonismu, posuzována zvenčí – proto některý život vnímán jako neužitečný, nebo dokonce jako člověka nedůstojný.

Utilitaristická mentalita neohrožuje jen postižené, nýbrž všechny lidské bytosti; kvalita života spojována s hodnotou - nehodnotou života.

Osobní důstojnost v medicíně sice pro lékařské jednání nemá normativní charakter, přesto má význam: plní funkci základního etického apelu.

Rozhodnutí z rozumových a opodstatněných důvodů, výsledkem dialogu.

Pohled utilitaristické etiky na hodnotu a kvalitu lidského života

„Utilitarismus“

- interpretuje dobro hédonisticky a to, co je správné, ve smyslu sociálního kalkulu užitečnosti, v němž má být dobro maximalizováno
- charakter sociální pragmatiky či vědeckého sociálního eudaimonismu
- smíření s marginalizací některých subjektů
- dobrý cíl posvěcuje i prostředky, jež jsou neslučitelné s důstojností člověka jako účelu o sobě

Pohled utilitaristické etiky na hodnotu a kvalitu lidského života

„*Preferenční utilitarismus*“ - Peter Singer (*1946)

- volba takového jednání, skrze které budou v max. míře uspokojeny zájmy všech zúčastněných a které má pro všechny zainteresované nejlepší konsekvence
- etické úsudky mají univerzální charakter, prospěch všech lidí
- zájmy všech na co nejdelší dobu uspokojeny – toho dosaženo skrze korporativní jednání
- základní princip: princip kalkulu v rovině „*nasazení a užitku*“, resp. maximalizace slasti
- dobré jednání - více užitku a zároveň umenší bolest a utrpení ve světě - nejvyšší měřítko, podle kterého se dají náklady a užitek měřit a navzájem vyúčtovat, a kvalita života
- lidské individuum není nositel nezadatelných práv, nýbrž je příspěvkem k celkovému všeobecnému blahu

Pohled utilitaristické etiky na hodnotu a kvalitu lidského života

- eticky ospravedlněno odnětí života z důvodu umenšení nebo vyhnutí se bolestem a utrpení, potrat, aktivní usmrcení těžce postiženého novorozence, aktivní eutanazie,
- zdůvodnění: kalkul výdaj – užitek, poukaz na nevýslovné utrpení a nepřijatelnou kvalitu života, účelnost využití finančních prostředků

Pohled utilitaristické etiky na hodnotu a kvalitu lidského života

Členění bytostí do tří kategorií a související otázka mravní povinnosti:

1. Bytosti bez vědomí, tj. neživé věci, rostliny a zvířata bez ústředního nervového systému: nemohou pociťovat slast a bolest, nemají žádnou hodnotu sami o sobě. Nejsme vázáni žádnou povinností.
2. Bytosti s vědomím a cítící, tj. živočichové, kteří mají centrální nervový systém, schopny pociťovat slast, mají hodnotu sami v sobě. Ale nemají vědomí sebe, neuvědomují si sebe jako zvláštní entity s minulostí a budoucností. Máme povinnost s nimi nakládat tak, abychom zvyšovali jejich sumu slasti.
3. Osoby, které mají vědomí sebe jako zvláštních entit s minulostí a budoucností. Preference (zájmy, přání, plány do budoucnosti) všech, jichž se naše jednání dotýká, uvažujeme a bereme v úvahu stejným způsobem. Mají individuální právo na život.

Pohled utilitaristické etiky na hodnotu a kvalitu lidského života

- pro přiznání lidských práv rozhodující samotný stupeň sebevědomí a rozumové úvahy, které bytost dosahuje
- lidská embrya, novorozenci, těžce postižení a lidi v komatu - nejsou považováni za osoby, nejsou schopny aktuálně realizovat indikátory bytí osobou
- ALE: určitá vyšší (dospělá a zdravá) zvířata, např. šimpanzi, gorily, velryby a delfíni jsou osobami
- je těžší provinění usmrcení šimpanze než postiženého člověka, kterému se odepře atribut osoby.
- zvláštní postavení člověka v rámci přírody považuje za formu rasismu, resp. „*specieismu*“
- vystupuje proti pojetí „*svatosti*“ (nedotknutelnosti) lidského života
- zpochybnil právo člověka na život, lidskou důstojnost jak člověka, tak lidstva – celku
- „*aktualistické*“ pojetí osoby
- redukce lidského života na biologickou a fyziologickou stránku
- kvalita života z hlediska hédonismu, utilitarismu, přísně pragmaticky a racionálně